

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

שלח

(חלק יח — שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

שלח ב

ומכל מקום חלק הדרוש מתקשר לאופן רחב יותר של לימוד³, שהרי הענין הנדרש אינו צריך להיות מכוון בדיוק לפירוש הפשוט (ולהתאים לפי כל האותיות) של התיבה, עד אשר – כנאמר בספרים⁴ – „אין משיבין על הדרש“.

ובפרט שמצינו בפירוש בדברי חז"ל⁵ דרשות על כמה משמות המרגלים, ובתנחומא⁶ אף ישנן דרשות על כל⁷ השמות.

(ב) מהי הכוונה בלשון ר' יוחנן „אף אנו נאמר“? אם בא להוסיף דרשה על שם נוסף, ה' לו לומר „עלו בידינו שנים“, או בקיצור – „שנים“?

(ג) מלשון הגמרא „אמר רבי יוחנן“

א. איתא בגמרא¹: אמר רבי יצחק דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלתה בידינו אלא אחד סתור בן מיכאל סתור שסתר מעשיו של הקב"ה מיכאל שעשה עצמו מך. אמר רבי יוחנן אף אנו נאמר נחבי בן ופסי נחבי שהחביא דבריו של הקב"ה ופסי שפיסע על מדותיו של הקב"ה.

לפי פירוש רש"י, „לא עלתה בידינו (אלא אחד)“ היינו – „אין אנו יודעין לדרוש“, כלומר שאיננו יודעים לדרוש אלא שם אחד משמות המרגלים (סתור בן מיכאל); ולפי זה צריך לומר, שרבי יוחנן, הדורש אף את השם „נחבי בן ופסי“ (היינו שני שמות), חלוק על דעת רבי יצחק ש„לא עלתה בידינו אלא תחת“.

אבל עפ"י מתעוררות כמה קושיות כנאמר זה:

(א) מהו הקושי הגדול לפרש ע"ד הדרוש את שמות המרגלים ע"פ מעשיהם, עד שהי' ביכולת ר' יצחק ור' יוחנן לעשות כן רק באחד או שנים מכל השמות? מה נשתנו שמות אלו מכל השמות הרבים בתורה שעליהם מצאנו דרשות חז"ל?

[הן אמת שגם בחלק הדרוש שבתורה ישנם כללים כיצד לדרוש²,

(3) להעיר מהקדמת הראב"ע לפירושו עה"ת „הדרך הדי“: אשר מעט השכל בלבו כו'.

(4) ס' הליקוטים עה"פ וימררו את חייהם. פענח רזא לבראשית ג, ז. ועוד. ולהעיר עה"ז – מאנציקלופדי' תלמודית ע' אגדה בסופו, וש"נ.

(5) ראה ב"ר פע"א, ג „גדי כו“). ולהעיר מתנחומא שם – שמביא בתחילתו (לא רק, סתור בן מיכאל נחבי בן ופסי“ שמפרש שם בסופו, כ"א) גם „גאואל בן מכי“. ועד"ו בבמדב"ר פט"ז, י ותנחומא באבער פרשתנו יוד (ושם מפרש בסופו רק „סתור“). וראה לקמן הערה 48).

(6) האזינו ז (ומסיים שם: וכך נמצא בספר רבי משה הדרשן). וראה גם ש"ך עה"ת פרשתנו (עה"פ ואלה שמותם) – דרשות על שמות המרגלים (זלשבח).

(6*) לבד „גאואל בן מכי“. ואולי נשמטו שם תיבות אחדות, ומה שמסיים „ונעשה מך“ שייד לדרשת השם „גאואל בן מכי“.

(1) סוטה לד, ב. וראה תנחומא פרשתנו ו. וראה לקמן הערה 46. בכה"ל – ראה (ע"ד החסידות) מאור עינים פ' שלח.

(2) ראה ג"כ לקו"ש ח"ה ע' 389.

היא רק שלא באה לידינו מ"מסורת בידינו מאבותינו" אלא דרשה אחת (אבל לא שאי אפשר למצוא שום דרשה על שאר השמות);

ועל זה אמר ר' יוחנן "אף אנו נאמר": הן אמת שמ"מסורת בידינו מאבותינו" נשארה דרשה רק על שם אצח, אבל אנו יכולים לדרוש עוד שם, נחבי בן ופסי".

אבל הקושיא הנ"ל עדיין בתוקפה: מדוע דרש ר' יוחנן רק שם אצח ולא את שאר שמות המרגלים?

גם: דיוק הלשון "לא עלתה בידינו אלא אחד", ולא "ויש בידינו רק אחד" וכיו"ב – משמעותו לכאורה שה"אחד" הוא דרשת ר' יצחק, מה שעלה בידו לדרוש, והמסורת היתה רק ענין זה ש"על שם מעשיהם נקראו" – וכן כתב בפירוש רש"י, כנ"ל.

ג. גם צריך להבין בדרשות אלו גופא:

(א) מאי "שסתר מעשיו של הקב"ה" – היכן מצינו במרגלים שסותרו והחריבו את מעשה הקב"ה?

רש"י פירש "סתר דבריו, הכחיש ועשה שונאו (של הקב"ה) בדאי". אבל פירוש זה יתכן רק לפי גירסתו: בגמרא – "סתר דבריו", אבל לא לפי גירסתנו "שסתר מעשיו של הקב"ה" (שכן הכחשת דברי הקב"ה, שבזה "עשה שונאו (של הקב"ה) בדאי", אין בה סתירת מעשה הקב"ה).

– ולא "רבי יוחנן אמר" – מוכח, שאין זו פלוגתא בין ר' יצחק ור' יוחנן, ולא בא ר' יוחנן אלא להוסיף על דברי ר' יצחק.

[והרי זהו גם פשט התיבה "אף (אנו נאמר)", שאין כאן מחלוקת עם ר' יצחק (שהרי לא אמר "בידינו עלו שנים"), אלא הוספת דרשה על נחבי בן ופסי].

אבל צריך להבין: מאחר שר' יוחנן מוסיף דרשה על שם נוסף, הרי הוא חלוק על ר' יצחק שאומר "לא עלתה בידינו אלא אצח"?

(ד) ועיקר: כיון ש"על שם מעשיהם נקראו" (עוד קודם שנבחרו ע"י משה) – וזוהי "מסורת מאבותינו", ובמסורת לא תתכן מחלוקת – א"כ כיצד יתכן שבחר בהם משה, ובפרט שכלל הוא "לעולם יבדוק אדם בשמות"??^{8*}

(ה) איך עולה מאמר זה בקנה אחד עם מאמר חז"ל⁹ שהיו (באותה שעה) צדיקים, אשר עפ"ז משמע ששורש הנהגת ומעשה המרגלים יכול להמצא גם בצדיקים.

ב. לכאורה ה"אפשר לתרץ (על הקושיא הב' והג'): כוונת ר' יצחק באמרו "לא עלתה בידינו אלא אחד"

(7) ראה שד"ח כללים (ח"א ע' מט וח"ז ע' א'תעה), וש"נ.

(8) משא"כ בוח"ג קנת, רע"ב – ועד"ז הוא במדב"ר פט"ז, ט בשם "ד"א" א"ר יצחק משה אסתכל וידע כו' די"ל (עכ"פ בדוחק) – שזה ה"א לאחרי שבחר בהם,

וכאמרו לפני זה (במדב"ר (שם), ה). וראה ג"כ חז"ג קנת, סע"א) אצח"כ נתהפכו.

(8*) תנחומא האזינו ז.

(9) במדב"ר וחז"ג שם. וזהו ג"כ מקור פרש"י יג, ג.

(10) וכו"ה ביל"ש, מדרש לקח טוב וילקוט ראובני (בשם הפסיקתא) פרשתנו עה"פ ואלה שמותם. ש"ך עה"ת ואוה"ח שם.

הדרשות, שבנוגע ל„דבריו של הקב"ה" – „החביא" (נחבי), ובנוגע ל„מדותיו של הקב"ה" – „פיסע" (ופסי); דלכאורה תוכן שניהם שווה (לפירוש המהרש"א) – „שלא האמינ?"

ד. נקודת הביאור בכל זה:

כוונת דברי ר' יצחק, ואנו לא עלתה בידינו אלא אחד" היא (לא שאין אנו יודעים לדדוש את שמות המרגלים, אלא), שהדרש והלימוד (אשר לימוד מביא לידי מעשה) על שאר שמות המרגלים, „לא עלתה בידינו" – אינו מביא אותנו לידי מעשה, ואין בו דבר שעלינו ללמוד משמות המרגלים הללו¹³:

הדרשות משאר שמות המרגלים נוגעות רק (לעבודתם של) „אבותינו" – הם נצרכו להשמר מכל אחת מטעויות המרגלים (שהתבטאו בשמות הללו); אבל „בידינו" – „לא עלתה כו' אלא אפוא": אנו צריכים להשמר רק מענין אחד¹⁴ – „סתור בן מיכאל", שלא תהי' בנו מציאות של „סתר מעשיו של הקב"ה כו'".

ועל זה הוסיף ר' יוחנן: „אף אנו נאמר נחבי בן ופסי וכו'" – הן אמת, שבאותו האופן שבו הי' הדבר אצל „אבותינו" אין לנו להשמר אלא מ„סתור בן מיכאל", ומכל

המהרש"א¹¹ פירש, ש„מעשיו של הקב"ה" כאן – הם האותות והנסים שעשה הקב"ה לבני ישראל בצאתם ממצרים, ו„סתר מעשיו" היינו „הסתיר וכסה אותן כאילו אינו רואה אותן". אבל פירוש זה אינו מחוור, שהרי לשון הגמרא היא „סתר" (מלשון סתירת בנין), וכדמוכח מדברי המהרש"א גופא, שתחילה פירש משמעות הלשון „סתר – הסתיר" ורק לאח"ז ניתן מקום לפירושו „וכסה".

ב) על „החביא דבריו של הקב"ה" פירש רש"י: „החביא דבריו, ולא אמר כמות שהן". ואינו מובן: הרי לא את דברי הקב"ה „החביא" . . ולא אמר כמות שהן", אלא מה שראה בארץ ישראל – את טוב הארץ¹².

ג) להלן על „שפיסע על מדותיו של הקב"ה" פירש רש"י „דילג שלא אמרו כאשר הם" – ולכאורה הי' לו לפרש מהו „מדותיו של הקב"ה" שעליהן דילג ואותן לא מסר לבני ישראל?

המהרש"א¹¹ ביאר, ש„החביא כו'" ו„פיסע כו'" פירושם (לא שלא מסר הדברים כו' „כמות שהן", אלא) שאצלו גופא נתקיים „החביא דבריו של הקב"ה" – אצלו היו נחבאים ונסתרים (היינו שלא האמינ ב)דבריו של הקב"ה „שהעיד על הארץ שהיא טובה"; וכן „פיסע על מדותיו של הקב"ה" – הוא עצמו דילג על (– לא האמינ ב)מדותיו של הקב"ה, ש„נותן שכר טוב למאמינים כו'".

ועפ"ז צריך להבין את החילוק בין

(11) בחדא"ג סוטה שם.

(12) ראה תנחומא האזינו שם: החביא האמת.

(13) ולכן לא דרש אותם. ע"ד נבואה שלא הוצרכה לדורות (מגילה יד, א).

(14) אלא שמי"מ צ"ל „נסורת בידינו מאבותינו מרגלים ע"ש מעשיהם נקראו" – היינו, שאצל אבותינו היו ידועות הדרשות על שמות כל המרגלים – כי ידיעה כללית זו נוגעת גם בעבודתנו, כדלקמן סעיף יב.

(15) ויומתק יותר אם נפרש „לא עלתה בידינו

של המרגלים הי' להשאר במדבר, במקום שעיקר עסקם של בני ישראל הי' לימוד התורה, ולא להכנס לארץ ישראל, שבה עיקר העבודה הוא מעשה המצוות.

אבל – לא המדרש עיקר אלא המעשה²³: כוונת הבריאה היא לעשות לו ית' דירה בתחתונים, וזה נפעל (בעיקר) ע"י עבודה בתחתונים – מעשה המצוות בדברים גשמיים.

אלא שעל כך קשה: מאחר שהמרגלים ב"אותה שעה כשרים היו"²⁴ – כיצד טעו בענין עיקרי כ"כ²⁵, וסברו שאין צורך בעבודה במעשה המצוות?

ועל כרחק צריך לומר, שאף הם ידעו שהמעשה מוכרח (ואדרכה: המעשה הוא העיקר), אלא שסברו שדי במעשה המצוות כפי שנעשה במדבר (שהרי אף במדבר קיימו כמה וכמה מצוות, וכן בעניני הרשות – קיימו כל מעשׂיך לשם שמים), אבל אין הכרח בהתעסקות במעשה כפי שהיא מתקיימת בארץ ישראל^{25*}.

(23) אבות פ"א מ"ז.

(24) פרש"י פרשתנו יג, ג. וראה לעיל הערה 9. ובפרט ע"פ המבואר בלקו"ת (לז, ב. לה, ב. וראה אוה"ת שם) פרשתנו גודל מעלת מדריגת המרגלים (מס' קבלה).

(25) ראה אגה"ק סוסי"ה, "שיש ב' מיני נשמות בישראל נשמות ת"ח כו' ונשמות בעלי מצות כו' דלכאורה* הרי גם ת"ח צריכים לעסוק בגמ"ח כמארז"ל כו'".

(25*) ראה אוה"ת פרשתנו ע' תמד.

(* משתמשין בלשון לכאורה אף דהאמת כן הוא (שד"ח כללי הפוסקים טז, ח. וש"נ).

מקום נוגעת לנו גם ההוראה מדרשת נחבי בן ופסי, אף כי לא באותו האופן שהי' אצל „אבותינו“ (שלזה אין אנו שייכים), אלא „אף אנו נאמר“ – באופן שהוא בהתאם למדרגתנו.

ה. ויובן בהקדם המבואר בכ"מ¹⁶, שמקור חטא המרגלים היה, שלא חפצו לצאת מ(סדר חיייהם ב)מדבר ולבא לארץ ישראל, ארץ נושבת – אשר עלי' נצטוו¹⁷: כי תבואו אל הארץ גו' שש שנים תזרע גו', היינו שסדר העבודה הנדרש בה הוא – אדם חורש אדם זורע¹⁸, ונדרשת התעסקות בענינים גשמיים; ובלשון החסידות¹⁹: המרגלים לא רצו להוריד ולהשפיל עצמם מעולם המחשבה (לעולם הדיבור, ובפרט) – לעולם המעשה.

ובעבודת ה' גופא – זהו החילוק בין התורה למצוות²⁰: התורה היא²¹ חכמתכם ובינתכם – ענינה לימוד בהבנה והשגה בשכל ומחשבה (וכן הורדת והבאת הדברים בדיבור²²), ואילו המצוות ענינן – מעשה; וחפצם

אלא אחד" – שלא נשאר מסורה מאבותינו רק דרשה זו (כנ"ל סעיף ב'), שמזה גופא (שרק דרשה זו נשארה בידינו מאבותינו) מוכת, שרק היא נוגעת לעבודתנו. אבל ראה לעיל בפנים שם. (16) לקו"ת ריש פרשתנו. אוה"ת שם. וראה גם לקו"ש ח"ד פ' שלח.

(17) בהר כה, ב.ג.
(18) ראה ברכות (לה, ב) אפשר אדם חורש כו' וזורע כו' תורה מה תהא עלי'.

(19) לקו"ת שם רד"ה ויאמרו (מע"ח). ועיי"ש לה, ב ובסוף המאמר.

(20) ראה לקו"ת שם סד"ה שלח.

(21) ואתחנן ד, ו.

(22) עירובין נד, א. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב. וש"נ. תניא רפלו"ז. שם ספל"ח (וברפל"ח – לא נזכר ת"ת. ואכ"מ).

ו. והביאור בזה:

כאשר ההתבוננות מביאה עמה „בכך“ בעבודה בפועל.

(ב) שלימות התלמוד דורשת שיהי „(מביא לידי) מעשה“^{28*}; כפי שאנו רואים בפועל, שכאשר אדם צריך להחליט איזו מן הסברות הסותרות הנמצאות בשכלו היא הנכונה (ומפני מה הוא מוכרח להחליט – כיון שהדבר נוגע למעשה בפועל), עליו לחזור ולעיין שוב בכל הסברות, אבל בעמקות יותר ויותר, עד שיכוא להחלטה בזה²⁹. ולכן אמרו²⁶ „תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה“, היינו (לא רק שהמעשה הוא הבחנה על התלמוד, אלא) שהמעשה עושה את התלמוד גדול, וזאת מצד תכונתו של המעשה לעורר גדלות בתלמוד³⁰.

אלא שבשני אופנים אלה, ההדגשה היא בענין התלמוד ומעלתו (כפי שהדבר מתגלה או מתבטא ע"י מעשה):

באופן הראשון, לא המעשה בפועל הוא הנוגע – מדובר במעשה כפי שהוא עודנו ב„עולם“ השכלי: פסק הדין, ה„בכך“ מן ההתבוננות;

אפילו באופן השני, שבו מדובר בדוקא אודות מעשה בפועל, תוכן הענין הוא רק שהמעשה מביא לשלימות בתלמוד – ולא באופן שהמעלה מתבטאת במעשה גופא (ומצד עצמו).

^{28*} וכ"ה בנוגע למוחין ומדות, שזה שמוחין מולידים מדות הוא מצד הגדלת המוחין (ד"ה וכל מאמינים תרס"ג (קרוב לסופו), ובכ"מ).
²⁹ ראה המשך תרס"ו ע' שצ.
³⁰ להעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ב-ג.

הפשט הפנימי ב„לא המדרש עיקר אלא המעשה“ הוא (לא רק שהן התלמוד והן המעשה צריכים להתקיים (כענינים נפרדים), ומביניהם המעשה הוא העיקר – אלא) שה„עיקר“ דכללות עבודת ה' הוא ההמשכה והירידה אל המעשה; כלומר, גם המדרש עצמו – ובסגנון אחר, גם אופני העבודה שבהם האדם מופשט מן העולם (ומן המעשה) – הרי עיקרם, תכליתם ומטרתם לפעול בעבודת המעשה, וכמאמר חז"ל²⁶ „תלמוד מביא לידי מעשה“.

אלא שבענין זה – „תלמוד מביא לידי מעשה“ – ישנם שלשה אופנים:

(א) המעשה הוא „אכן הבוחן“ שהתלמוד (המביא לידי מעשה) הוא כדבעי. מצד רחבות השכל יש מקום לסברות לכאן ולכאן, וההבחנה איזו סברא היא אמת לאמתו היא כאשר הסברא בתוקפה עד (שמביאה לידי) פסק הדין אליבא דהלכתא – בפועל [באותיות פשוטות: כאשר היא מתאימה לפסק הדין הכתוב במשנה כו' שו"ע – דבר ה' זו הלכה^{26*}].

וביאור הענין בעבודת הנפש: ההוכחה שהתבוננות (לדוגמא – ברוממות האל יתברך (יתעלה²⁷) ושפלות האדם²⁸) היא אמיתית, היא

²⁶ קידושין מ. ב. ו. ש"נ.

^{26*} שבת קלח, ב. נת' בארוכה בלקו"ש חט"ו

ע' 232 ואילך. וש"נ.

²⁷ אולי ה"י כתוב „ית" – ומוזה השינוי בהס'. ויל"ע בהוצאות השונות.

²⁸ שו"ע א"ח רסצ"ח (ובשו"ע אדה"ז שם) – ובת"י ברכות רפ"ה בדפוס שראיתי אין „ושפלות האדם“.

וישנו אופן נעלה יותר:

שהתלמוד משפיע על המעשה (שלזה די בהחלטה, נצח והוד דלבר מגופא, ה"בכ"ן), אלא יתר על כן – שניהם יכולים להתקיים בבת אחת; תוקף השכל אינו מתמעט אף בשעה שהאדם עסוק במעשה [בלשון החסידות³³: מצד מוחין דגדלות (עצם המוחין) בא אור השכל כמו שהוא בכל הכחות כמו שהם במקומם, עד למעשה].

ג) ה"תלמוד (מביא לידי מעשה)" כפי שהוא (לא עבור "תלמוד", אלא) עבור המעשה גופא – האדם מוריד וממשיך את אור השכל אל "מקום" המעשה, כך שבשעת עשייתו, בשעת עשיית כל מעשיו, הוא חדור וממולא באור השכל; זהו מעשה של אדם אשר אצלו תוקף אור השכל הוא בגלוי³¹.

ועפ"ז יומתק דיוק לשון הרמב"ם³⁴ "כשם שהחכם ניכר בחכמתו גוי כן צריך שיהי' ניכר במעשיו במאכלו וכו'": ענין החכם לאמיתתו הוא, שהחכמה נעשית כל מהותו, כך, שענין זה (שהוא חכם) ניכר בכל עניניו (וכוחותיו) באותו האופן ("כשם כו' כן כו'") – גם כאשר הוא עסוק "במעשיו" (אשר הם ענינים חיצונים ואין להם לכאורה שייכות עם "חכמתו") ניכרת בו

ז. כיצד יכול "תלמוד", שענינו שכל שבראש, למלא את מציאות האדם, בשעה שהוא אוחז בעשי'?

והענין בזה: כאשר האדם נתון בתלמוד רק באופן חיצוני – ומצד חיצוניות הנפש הרי כל כח מוגבל במקומו: השכל במוח, המדות בלב, והמעשה בידיים כו' – אזי אי אפשר שיהיו שני הענינים בבת אחת, שיאיר בו אור השכל בעת היותו במעשה³²; ולכן, כאשר הוא שקוע בתלמוד, אין ביכולת המעשה מצד עצמו (אשר הוא למטה מטה מן השכל) לתפוס מקום אצלו – כי אם בפרט זה שהמעשה מוסיף בתלמוד.

[לא רק השפעת "חכמתו" על מעשיו (כפי שדבר אחד מושפע מדבר אחר) – שאז התעסקותו, "במעשיו" היא בעת שהוא בירידה מ"חכמתו", וממילא אינו כ"כ "מובדל כו' משאר העם" כאשר בהיותו עסוק "בחכמתו" – אלא]

אבל כאשר אדם שקוע בתלמוד בפנימיות נפשו, עד שהדבר נעשה כל מהותו – אזי, אין שייך לומר שיש מקום בנפשו אשר הוא בסתירה לחכמתו; ובאופן זה, לא זו בלבד

אותה הבדלה "משאר העם" כהבדלתו בעת עסקו "בחכמתו" ובדעותיו". שכן, מי שהחכמה היא כל מהותו, גם בשעה שהוא נתון ב"מעשה" הריהו נשאר בדרגתו – "בחכמתו".

ח. וי"ל ששורש הנהגת המרגלים הוא (לא שלא חפצו במעשה כלל, אלא)

31) דוגמא לדבר קיום מצות שמחת יו"ט – שצ"ל בבת אחת שמחה של מצוה ודוקא וביחד עם זה אין שמחה אלא בבשר כו' ביין. – וראה ביאור אדה"ז במחז"ל אין שמחה אלא בבשר (ס' מאמרי אדה"ז תקס"ח ע' קעא. קעח (וראה לקו"ת צו טו, ב). ולהעיר ג"כ ממאה שערים ס' לח).

32) עיין ד"ה בשעה שהקדימו תער"ב פ"ב ועוד.

33) ראה ד"ה וכל מאמינים שם. ובכ"מ.

34) הל' דעות רפ"ה.

שהיתה חסרה להם תכלית השלימות בתלמודם גופא:

דור המדבר ענינו תורה, דור דעה – הם היו במדבר, במקום שבו לימוד התורה הוא בתכלית השלימות³⁵. אבל לא התקיימה במרגלים תכלית השלימות בענין „תלמוד מביא לידי מעשה” – באופן הנעלה ביותר הנ”ל, שמצד מוחין דגדלות (כאשר חכמה נעשית כל מהות האדם) אין כל הפסק בין התלמוד למעשה, וגם כאשר האדם נתון במעשה נשאר אור השכל בתקפו – ולכן שקיעותם ב„תלמוד מביא לידי מעשה” היתה

– לא באופן של ירידה ל„עולם המעשה” (ארץ ישראל) כדי להמשיך לשם את אור התורה מן המדבר, אלא –

באופן המעשה כפי שהוא במדבר גופא, היינו: מעשה כפי שהוא מוסיף בתורה (תלמוד), כנ”ל ס”ו.

ט. ע”פ הנ”ל – שסיבת הנהגת המרגלים התחילה מצד החסרון בתכלית שלימות הלימוד, בעבודתם במוח, ולא מצד התנגדות למעשה – יובן מאמר ר’ יצחק „לא עלתה בידינו אלא אחד וכו”:

בדורות הראשונים – אבותינו – כאשר היתה העבודה מצד מוחין שבראש, אז נדרש לדעת כיצד להשמר שהעבודה תהי’ באופן הנרצה – תכלית שלימות הלימוד (הקשורה עם תכלית שלימות הביטול) – שלא כמו אצל המרגלים, שהי’ הפסק בין העבודה הפנימית (מוח) ובין המעשה;

[ומאחר שבעבודה זו ישנם חילוקים בין שבת אחד לחבירו (לכל שבת יש דרך ושער³⁶ שלו בעבודת ה’), צריכים לדעת כיצד להשמר מטעות כל אחד מהמרגלים, שכן השמירה בכל אחד מהם היא לפי אופן העבודה של שבתו].

אבל בזמנים שלאחרי זה, לאחר הראשונים כמלאכים, כאשר נתמעטו הדורות³⁷ [ובפרט כאשר „נפלה סוכת דוד עד בחי’ רגלים ועקביים”] ועיקר העבודה היא בעשי’ (מעשה המצוות)^{37*} – אזי אין זה נוגע (כ”כ) להשמר מטעות המרגלים כפי שהיא בשרשה ומקורה, בעבודה (לא של לימוד סתם, אלא בתכלית השלימות שבלימוד ושבביטול עצמו – שירצה רק לבא לאמתית דבר הנלמד – עבודה) של מוחין (שבזה כל חד לפום שיעורי’ דילי’), אלא בתוצאה בנוגע לעבודת המצוות – אשר „תורה³⁸ אחת ומשפט אחד לכולנו בקיום כל התורה ומצות בבחי’ מעשה” –

שיצאה מטעות כל המרגלים בשוה – שעיקר העבודה אינו צריך להיות בעולם המעשה.

וזהו פירוש „לא עלתה בידינו אלא אחד”: מה ש„עלתה בידינו” בעבודתנו בענין שמות המרגלים, הוא הענין ה„אחד” והנקודה המשותפת שבכולם – שמוכרח להתיקיים עבודת המעשה,

(36) ראה שו”ע אדה”ו או”ח סו”ס סח (ממג”א שם בריש הסימן). לקו”א להח”מ סקל”ג.

(37) בדורות האמוראים. ועיין לקו”ת שה”ש ד”ה ששים המה (הב) פ”ד – דבמימרות האמוראים טעמי ההלכות (השגה) הם בהעלם, עיי”ש (בחי’ „מעשה” שבתורה גופא).

(37*) אגה”ק סו”ס ט.

(38) תניא רפמ”ד.

(35) ראה לעיל ע’ 38, וש”נ.

אבל כיון שרצון זה של הקב"ה שהאדם יעסוק בעבודת המעשה בא בגלוי, בציווי בדיבור – הרי דיבורו⁴⁵ של הקב"ה מעשה⁴⁴, וא"כ כיצד יש ביכולת אדם מישראל לסתור את מעשה הקב"ה?]

והתירוץ על זה, שה"סתור" הוא „בן” – תוצאה⁴⁶ של – „מיכאל, שעשה עצמו מך”, אשר הפירוש הפנימי בזה הוא, דקאי (לא רק⁴⁷ על פעולת המרגלים, אלא) כביכול על הקב"ה: כדי שתהי' ליהודי בחירה חפשית, הקב"ה כביכול עשה עצמו „מך” וחלש (שדיבורו לא יכריח את מעשה האדם) – הוא נתן ליהודי את הכח לעשות ח"ו היפך רצון השם, עד שכיכלתו לסתור את מעשה הקב"ה.

65 הערה 46, וש"נ. וראה גם לקו"ש ח"ה ע' 66 ובהנסמך שם.

(45) ראה בר" פמ"ד, כב. ועוד.

(46) ע"פ המבואר בפנים יומתק זה שבתנחומא פרשתנו (ו') דרש רק „סתור” (סתורו – אל מן העולם) ו„נחבי” (שהחביא את דבריו) – ולא „מיכאל” ו„ופסי” [ועד"ז בבמדב"ר (שם, י) דרש רק „סתור” (סתורו מן העולם)] – כי העיקר בעבודה הוא שלילת „סתור” ו„נחבי”, ו„מיכאל” ו„ופסי” הם רק הסיבה כו'.

(47) כי גם לפי השני שבפנים קאי גם על פעולת המרגלים, כפש"מ – כי ע"י ש"סתור מעשיו של הקב"ה מגלה כח בחירתו לעשות נגד רצונו ית', ונמצא שכאילו הוא עושה (שונאו של הקב"ה) מך, וכלשון חז"ל (איכ"ר פ"א, לג) „מתישין כח גדול של מעלן”. וראה ספרי לברכה לג, ה.

(* וי"ל שלכן ביקש משה אחרי חטא המרגלים דוקא (פרשתנו יד, יז) „ועתה יגדל נא כח אד' גו", להוסיף כח בגבורה של מעלה (איכ"ר שם) – תמורת „עשה עצמו מך”.

אשר היא בשוה³⁹ בכל בני ישראל ובכל הדורות, ללא כל חילוקים⁴⁰.

ואזהרה זו מרומזת ב„סתור, שסתר מעשיו של הקב"ה”: הקב"ה ברא את עולם העשי' (מעשה הקב"ה) מתוך כוונה שבני ישראל „יבנוהו”⁴¹ – יעשו ממנו דירה לו ית'; ולכן, עי"ז שאין עושים את מעשה המצוות לעיקר, הרי בכך ח"ו סותרים מעשה הקב"ה – עולם העשי' נשאר סתור וחרב ח"ו, ואינו נעשה דירה בנוי' לו ית'⁴². ויתרה מזה – ע"ד מאמר חז"ל⁴³: כל דור שאינו נבנה (בית המקדש) בימיו מעלין עליו הכתוב כאילו הוא החריבו.

ואם ישאל השואל: מאחר שהקב"ה ברא את העולם בכוונה זו, והוא כל יכול ואין מעכב בידו – כיצד יש ביכולת אדם, שהוא נברא, לסתור את מעשה הקב"ה (ולא להניח לכוונה זו לבוא לידי פועל בכל פרט בעולם העשי')?

[ובשלמא אילו כוונה זו לא היתה באה בדיבורו ית', הי' אפשר ליישב, שמאחר שרצון זה נשאר במחשבתו ית' (שהיא למעלה ממציאיות של „זולת” – מן העולם), הרי אין זה מכריח את האדם⁴⁴;

(39) להעיר מענין שער הי"ג – השווה לכל נפש – ראה שער הכולל בהקדמתו. וראה במקומות שנסמנו בהערה 36.

(40) ועפ"י י"ל ד, לא עלתה בדידנו אלא אחד"ה הוא ע"ד „בא חבוקו והעמידן על אחת” (מכות בסופה. ועיי"ש בחדא"ג מהרש"א).

(41) ראה לקו"ש ח"ו ע' 14 ואילך.

(42) ראה עד"ז מאור עינים פרשתנו.

(43) ירושלמי יומא פ"א ה"א (קרוב לסופו).

(44) ראה לקו"ש ח"ה ע' 132 הערה 3, ח"ו ע'

מעשים „מאירים“, באופן שניתן להכיר ולחוש בכל המעשים בדבר ה' המחי אותם (וממילא נעשית העבודה מתוך חיות כו').

ו„נחבי“ (החביא דבריו כו') הוא „בן“ – תוצאה של – „ופסי, שפיסע על מדותיו של הקב"ה: האפשרות שבאדם מישראל יתקיים חו' „החביא דבריו של הקב"ה“ (ולא יכיר ויחוש בדבר ה' המחי' כל נברא). היא מפני שהוא פוסע ומדלג על העבודה שמצד המדות (הנמשכות מ, מדותיו של הקב"ה⁵¹):

עי"ז שיעורר אהבה לה, אזי גילוי האור האלקי בנפשו בהיותו למעלה מהעולם, יתן את הכח⁵², אשר גם בעת התעסקותו בדברים גשמיים (מעשה) לא יתקיים בו „החביא דבריו של הקב"ה“.

יא. לפי זה יובן הדיוק „אף אנו נאמר“:

159 ענין „החביא דבריו של הקב"ה“ אצל המרגלים הי' מצד חפצם להשאר בעולם המחשבה (שבו מאירה בחי' מחשבתו של הקב"ה) ולא לרדת לעולם הדיבור (דבר ה' המתלבש בעולם⁵³), כך שדבר ה' נשאר בהעלם (החביא) בעולם;

וענין „נחבי בן (תוצאה של) ופסי, שפיסע על מדותיו של הקב"ה“ אצלם הי' מפני שרצו לדלג על דרגת „מדותיו של הקב"ה“ – שיש להן שייכות לעולם (כמדות בשר ודם הקשורות עם

יו"ד. אלא שאפשר להבין בטעות שהדבר היחיד שממנו צריכים אנו להשמר בדורות שלאחר הראשונים, לאחר אבותינו, הוא שלא יחסר במעשה – ועל זה אמר ר' יוחנן „אף אנו נאמר נחבי בן ופסי, נחבי שהביא דבריו של הקב"ה“: אף אצלנו נדרשת זהירות ושלילת „החביא דבריו של הקב"ה“⁴⁸ – מפני שדוקא עי"ז עבודת המעשה היא כדבעי:

„דבריו של הקב"ה“ – בדבר ה' שמים נעשו, דבר ה' המחי' כל נברא (מעשה הקב"ה);

וצריך אדם להשמר מ„החביא דבריו“, היינו שמעשיו מוכרחים להיות באופן שיהי' ניכר בהם דבר ה' (דבריו⁴⁹ של הקב"ה) המחי' את המעשה –

וטעם הדבר, כמו שכבר נתבאר פעמים רבות⁵⁰, כי על מנת שהדירה לו ית' בעולם העשי' – ש„בונים“ ישראל עי"ז עבודת המעשה – תהי' „מוארת“ (היינו שהאלקות תאיר שם בגלוי), צריך שמעשיהם של בני ישראל יהיו

48 ואי"ז סותר ל„לא עלתה בידינו אלא ארצה“ – כי (נוסף עי"ז שהעבודה לשלול „החביא כו“ אינה כמו שלילת טעות המרגלים, כדלקמן סעיף יא, הרי) בעבודה זו יש חילוקי מדריגות, ואינה דומה להשלילת ד, „סתור כו“ שהיא באופן שווה לכאורא מישראל בכל הזמנים (לא עלתה כו' אלא ארצה), כנ"ל בפנים ס"ט והערה 40. ועפ"ז יומתק מה שבמדבר ות"ב (דלעיל הערה 5) דרש רק „סתור“ ולא „נחבי“ – כי העיקר מה שנוגע בעבודתנו עתה לכאורא באופן שווה הוא רק „סתור כו“ (מעשה).

49 עפ"ז יומתק השינוי: במאמר ר' יצחק (ע"ד העבודה דמעשה) נקט „עלתה בידינו“, ובמאמר ר' יוחנן (ע"ד העבודה ב, דבריו כו') נקט „אף אנו נאמר“.

50 ראה לקו"ש ח"ד ע' 1053-54. ועוד.

51 ראה תניא רפ"ג: שנשתלשו מהן כו'.

52 עדמ"ש בתניא ספ"ב.

53 והתהוות העולם הי' עי"ז עשרה מאמרות,

בדבר ה' שמים נעשו.

(ב, רגלים ועקביים)⁵⁷, וממילא בעבודתנו במעשה המצוות קיימת בהעלם⁵⁸ גם כוונת (ראש ולב) המצוות.

וזהו שהשמיענו ר' יצחק תכף בתחילת מאמרו – „דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מרגלים על שם מעשיהם נקראו“:

הן אמת שבעבודתנו בפועל ממש „לא עלתה בידינו אלא אחד“ (כנל בארוכה), אבל כל מה שנעשה בעבודת „אבותינו“ (שבזה נדרשת הזהירות דכל שמות המרגלים) הרי הוא „מסורת בידינו“ – הדבר קיים „בידינו“, בעבודתנו,

[אלא שזהו באופן של מסורת, מסורה כללית – בהעלם, וללא עלתה“ מגלות והעלם והסתר דירידת דורות האחרונים,

ובנוגע לעבודה בפועל, הרי „עלתה בידינו אחד“⁵⁹, עבודת המעשה]

ולכן ע"י עבודתנו במעשה נשלמת הכוונה לעשות לו ית' דירה בתחוננים.

(משיחות ש"פ שלח תשכ"ג,

ש"פ קורח תשכ"ח)

57) עייג"כ תניא פ"ב (ושם, גם לענין ראשי אלפי ישראל שבכל דור ודור גופא).

58) עדמ"ש בלקו"ת שה"ש (הובא לעיל הערה 37) דבמימרות האמוראים כלולים בהעלם כל טעמי ההלכות, עיי"ש (ובפ"ג שם).

59) ע"פ המבואר בפנים – דב, אחד זה כלולות כל העבודות דאבותינו – תומתק יותר השייכות ד, לא עלתה בידינו אלא אחד" ל, בא חבוק והענין על אחת" (ראה לעיל הערה 40).

הזולת)⁵⁴ – ולקבל באופן ישר מ„מוחי" דלמעלה ש, קדמו לעולם⁵⁴ [אשר זוהי סיבת ההעלם ב, דבריו של הקב"ה" – בספירת המלכות].

משא"כ „אנו“, עלינו להשמר מ„נחבי בן ופסי" בקצה ההפכי: שלא נסתפק במעשה בלבד, אלא נתעסק אף בדרגות העבודה הנעלות יותר ד, דבריו של הקב"ה ו„מדותיו של הקב"ה“.

יב. אלא שכאן עלול יהודי לשאול: הן אמת שאף בדורות האחרונים יש צורך (לא רק במעשה, אלא) גם בעבודה פנימית של מוח ולב – אבל מאחר שהוא נמצא ב„בחי" רגלים ועקביים, הרי עבודה זו אינה באמת (אין זה שכל שבראש ומדות שבלב – אלא שכל ומדות כפי שהם ב, רגלים ועקביים) – וא"כ כיצד יכול הוא למלא ע"י עבודתו את הכוונה ד, דירה בתחוננים, אשר לזה נדרשת (לא רק בחי" מעשה בלבד, אלא) גם העבודה דתלמוד⁵⁵, שמאירה את עבודת המעשה?

והביאור בזה: מאחר שכל בני ישראל שבכל הדורות הם קומה אחת שלימה⁵⁶ – נמצא, שעבודת הדורות הקודמים היא המוח והלב של עבודתנו

54) ראה ד"ה איתא במדרש תילים תרנ"ג (סה"מ תש"ח ע' 271 ואילך) פ"ב. ובכ"מ.

55) ראה ג"כ לקו"ש ח"ח ע' 190. לקו"ש ח"ז ע' 307.

56) ראה סה"מ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל רפ"א. ועוד.

